

certe iniqua fuit prima origo, & causa damni.

80. *Quest. 4.* An, si fur mittat domino rem ablatam per Confessarium, aut virum alium fidelem, & iste sibi forte retineat, teneatur iterum restituere? Negant Soto, Castropalao, & alii, quibus mordicus adhæret Potestas, si fur id faciat ex pacto creditoris, sive tacito, sive explicito. Sed oppositum docet communis sententia, quia debitor obligatur reddere dominum indemnem efficaciter, & cum effectu. Et qui ex delicto debet alteri, tenetur ad omne damnum etiam fortuitum, quod domino evenit ex injusta acceptione: ergo quomodocumque res pereat, domino debet damnum resarciri. Quamvis autem dominus censeatur consentire, ut fur per alium restituat, non censeatur remittere jus suum, donec debitum re vera persolvatur. V. Lugo de Just. d. 21. Sec. I.

81. *Quest. 5.* Quando Reus morte plectitur, an hæres ejus teneatur restituere damna, quæ ille per crimen intulit? Affirmandum est, nisi condonare præsumantur ii, quibus illatum est damnum; præsumuntur autem condonare, quoties non repetunt; nisi res ablata adhuc extaret, vel ut ait Lugo, damnum esset valde grave. Nota, in dubio, an res sit aliena, possessori bonæ fidei nullam esse obligationem restituendi; secus vero malæ fidei possessori; ille tamen tenetur inquirere, ut viri prudentes, & meticulosi solent. Qui dubitat, bona fide rem possidens, an factus sit ditior; post diligentiam prudentem adhibitam, nihil tenetur restituere; atque idem dico de eo, qui dubitat, an

sit cooperatus alieno damnum, cum possessio stet pro libertate. Qui autem rem injuste accepit, dubitet autem, an sit materia gravis restituenda, an levis; debet gravem restituere, ne dominum exponat periculo grave detrimentum sustinendi.

TRACTATUS VII

DE CONTRACTIBUS.

CAPUT I.

De contractibus in universum.

1. *Quest. 1.* Quid, & quotuplex est contractus? R. Est pactum, sive consensus duorum, vel plurium quo scienter, libere, & legitime sese vicissim obligant, vel saltem una pars se alteri acceptanti obligat, quocumque signo externo id fiat. Ex. g. in mutuo ex una parte mutuans se obligat non repetere mutuum ante certum tempus; ex altera mutuatarius sese obligat, tunc illud reddere, & sic de aliis contractibus. In promissione autem, vel donatione absoluta una pars obligatur tantum post alterius acceptationem.

2. Notandum hic, alios esse contractus *nominatos* ut emptio, mutuum, aliisque, proprium habentes nomen; alios *innominatos*, qui propria non habent nomina, & ad quatuor species referuntur ex l. *naturalis*, ff. *de præscrip. Verb.*

scilicet *do, ut des: facio ut facias: do, ut facias: facio, ut des*. Insuper alii dicuntur contractus *nudi*, alii *vestiti*, nimirum stipulatione, juramento. Pro nudis autem ut plurimum actio non conceditur in foro externo.

3. *Quest. 2.* Quot modis contractus perficiuntur? R. quatuor. 1. scilicet; *consensu*, ut in emptione, locatione, cet.: in quibus si de scriptura conveniatur, ista magis ad probationem, quam ad constitutionem deserviet, nisi partes intendant suspendere consensum, donec fiat scriptura l. *Contractus, c. de fide instrum.* 2. *contractus perficitur verbis*, prout in stipulatione. 3. *scriptura*, ut in contractu census. 4. *traditione*, ut sunt mutuuum, donatio, depositum, commodatum, pignus; qui omnes contractus, nisi tradita re, non perficiuntur. Hinc in contractibus, qui solo consensu perficiuntur, nequit una pars, altera invita, resilire; secus si contractus scriptura, aut traditione indigeant. Ceterum in foro conscientiae contrahentium menti standum est.

4. *Quest. 3.* Quænam sunt necessariae conditiones, ut validum sit pactum, vel contractus? R. requiritur 1. signum externum. 2. acceptatio saltem alterius partis. 3. ut contrahentes sint idonei ad contrahendum, nec jus positivum resistit. 4. ut materia contractus sit licita, & legitima. 5. ut sit contractus liber, hoc est sine vi, dolo, aut errore circa substantiam versante; ut si acetum pro vino, vitrum pro gemma vendatur. Quod si error versetur solum circa qualitatem accidentariam, v. g. emisti vinum

Mosellanum, putans esse Rhenauum, valida est venditio, nisi forte contrahentis intentio fuerit conditionata, minime se obligandi, nisi existente qualitate; tunc enim illa circumstantia licet ex se accidentaria transit in substantiam contractus. Denique ex defectu idoneitatis invalidi sunt contractus, ab iis initi, qui bonorum suorum administrationem non habent; quales sunt prodigi, furiosi, filii familias, uxores, religiosi, pupilli, minores, exceptis quibusdam casibus, de quibus infra dicemus.

5. *Quest. 4.* An qui externis signis contrahit, sed absque animo contrahendi, in conscientia stare debeat contractui? R. neg. nisi in aliquo contractu oneroso, in quo pars altera pactum suum implevit; tunc enim tu debes tuam partem præstare, etiamsi fecte promiseris, ut dictum est de stupratore, fecte matrimonium promittente. Qui autem habet animum quidem contrahendi, sed non vult se obligare, juxta multos contractui obligatur; sententia tamen probabilior id negat, quia conditio apposta, contraria substantiæ contractus, contractum invalidat: qua ratione in *c. fin. de condit. appos.* dicitur, conditionem, contrariam substantiæ matrimonii, illud reddere nullum, quainvis non desit animus contrahendi. V. dicta de juramento, & voto.

6. *Quest. 5.* Utrum contractus, sine debitis solemnitatibus celebratus, obliget in conscientia? R. triplex est probabilis opinio: 1. negant quia leges irritantes tales contractus fundantur, in præsumptione non solum doli, sed etiam pe-

riculi; & ideo potest lex humana contractus huiusmodi irritare, ut re ipsa Ecclesia irritavit clandestinum matrimonium. Ita Vazquez, Salmant. Lessius, & alii. Secunda sententia, quam tuetur Sotus, & S. Antoninus omnino affirmat, contractus illos obligare; quia, lex humana, quamvis circa ipsos tollat actionem civilem, non tollit naturalem obligationem, ad quam sufficit partium consensus. 3. opinio, quæ mihi videtur probabilior, & in praxi tenenda, ait, in his contractibus præferendum esse possessorem, donec per sententiam iudicis condemnetur ad restitutionem. Et probatur ex c. *Cum sunt*, de Reg. juris, ubi legitur: *cum sunt partium jure obscura, reo potius favendum est, quam actori.* Possessor autem stare debet sententiæ iudicis, si ad restitutionem damnetur. V. Sanchez Consult. lib. 4. & Cabassut.

7. *Quæst. 6.* An inducant obligationem pacta de re turpi, puta de homicidio, furto, adulterio cet? R. 1. certum est, ante peccatum perpetratum nullum esse contractum, nullamque parere obligationem, quoniam justitia nequit obligare ad iniquitatem; proindeque nec promittens tenetur stare pretio convento, nec alter illud retinere, dubitatur autem, an post opus illicitum præstitum sit obligatio solvendi pretium promissum, & alter possit illud retinere? Quoad meretrices est doctrina communis cum S. Thom. 2. 2. q. 32. ar. 7. ad 2. *Cum quis det meretrici propter fornicationem; mulier potest sibi retinere, quod ei datum est. Sed si superflue aliquid per fraudem aut dolum extorsisset, teneretur eidem*

restituere. Es constat ex lege 44. ff. de condit. ob turp. caus. Circa alia vero delicta multi probabiliter docent, nullam esse obligationem solvendi pretium pro illis pactum, nec posse ab altero jaste recipi, aut retineri. Nihilominus communis, & probabilior sententia docet, teneri promittentem solvere pretium, & contra, recipientem non obligari ad restitutionem. Ratio præcipua mihi est, quia in omni contractu oneroso: *do, ut des; facio, ut facias*, lex naturalis dicat, quod cum quis ex parte sua pactum implevit, alter ex sua præstare debeat id, quod licite potest. Unde si alter opus promissum, licet illicitum peregit: teneris tu promissionem adimplere, quam licite potes; ut re verâ potes sine peccato, & patet in solutione pretii promissio meretrici. Et quamvis actio illicita ex se nullo sit pretio æstimabilis; est tamen pretio digna, non quidem qua peccatum est; sed ratione laboris, periculi, aut ignominie, præsertim accedente contractu oneroso, & posita jam ex una parte re promissa. Leges autem Civiles irritant huiusmodi pacta, ita ut in iudicio promissa repeti non possint, sed non infirmant rei acquisitionem ex tali causa. V. Lugo de Just. dist. 18. n. 59. Nota, virum donantem aliquid femine ad extorquendam copulam, illa non concessa, non posse illam jaste repetere, si donum fuit factum ad eam alliciendam; secus vero si pactum de copula præcessit, sive explicitum, sive implicitum.

8. *Quæst. 7.* Sitne validus contractus cum dolo, vel errore circa rei qualitatem, quæ de-

derit causam contractui; ita ut illo manifestato, pars non consensisset? Negant DD. aliqui, quibus adhæret Concina, eo quod licet qualitas in esse physico sit quid accidentale, in esse tamen morali habet rationem substantiæ. Oppositum tamen communius est, & probabilius; quia talis contractus neque invalidus est jure positivo, nec naturali. Non quidem naturali, cum ad validum contractum sufficiat voluntarius animus quoad substantiam, licet sit involuntarius quoad accidentia; nisi contrahens expresse consentiat sub conditione, si talis adsit circumstantia; quia tunc qualitas transit in substantia. Nec etiam positivo, cum ex Inst. l. 4. tit. 13. de Except. sic habeatur: *si metu coactus, aut dolo inductus, aut errore (intellige circa qualitatem) lapsus stipulanti Titio promisisti, quod non debueras promittere: palam est, te in jure civili obligatum esse, & actio, qua intenditur, dare te oportere efficax est. Sed iniquum est, te condemnari, ideoque datur tibi exceptio, quod metus causa, aut doli mali, cet.* Hinc DD. communiter tradunt, ita deceptum irritare posse contractum initum, & teneri deceptorem ad compensanda damna ex deceptione orta ex l. 13. de act. empt. Quod si res adhuc sit integra, deceptus ex errore invincibili, ait Layman, non tenetur in conscientia implere contractum; etiam onerosum, postquam noverit veritatem, quæ si nota ei fuisset, minime consensisset. Quando vero res integra non est, nempe si altera pars jam implevit, adhuc potes contractum rescindere, si illa fuit erroris conscia; si vero conscia non fuit, licet actionem

in judicio non habeas, potes eam in conscientia rescindere, modo res sit magni momenti, & deceptio fuerit causa contractus. Rationem dat Lessius, quia hæc est tacita mens contrahentium, non se obligare ad contractum, quando sese deceptos deprehendunt in re magni momenti.

9. *Quest. 8.* An contractus per metum gravem initus sit ipso facto invalidus? Comunissima, & probabilissima sententia DD. tradit, eum esse quidem rescindibilem, non vero invalidum, neque jure naturæ, nec positivo. Non naturali, quia metus non tollit simpliciter voluntarium, ut ait D. Th. 2. 2. q. 6. a. 6. Non positivo, dum in lege *si mulier, ff. de eo, quod metus, cet.* præcipitur iudicibus, ut tales contractus rescendant: lex ergo habet eos ex se validos. Excipe tamen 1. *matrimonium*, quod jure positivo irritum est si fiat ex metu injusto, ex c. 15. de sponsal. 2. *professionem religiosam c. 1. de iis, quæ vi, cet.* Ratio pro utroque est; quia cum sit vinculum indissolubile, oportet esse perfecte voluntarium, & liberum. 3. *promissionem dotis, vel ejus solutionem l. 21. ff. de eo quod metus causa;* quia cum dos sit accessoria ad matrimonium, ejus naturam quodammodo sequitur. 4. *promissionem, vel traditionem rerum Ecclesiæ c. 2. de jure jur.,* idque ad conservationem Ecclesiarum; quemadmodum alienatio prohibetur sine solemnitatibus facta. 3. *jurisdictionem metu gravi extortam, ex l. 2. ff. de jud.* Addunt aliqui sponsalia metu extorta, quia sunt via ad matrimonium; negant alii, cum lex solum de matrimo-

nio loquatur, licet facilius rescindi possint, quam alii contractus.

10. *Quæst. 9.* An gravem metum perpessus possit pro suo arbitrio rescindere contractum ante sententiam judicis? Negant aliqui, ne locus detur jurgiis, si unicuique liceat, rem repetere propria auctoritate. Affirmat tamen communis sententia, eo quod ille injuriam gravem accepit ab extorquente per metum consensum, quem aliunde non dedisset: ergo jus habet recuperandi priorem libertatem; etiam ante omnem sententiam. Imo qui metum ad hunc finem inculsit, tenetur restituere rem extortam, dum ab alio repetitur; quod si nolit, potest iste sibi compensare. Ad metum autem gravem revocatur metus, qui dicitur *reverentialis*, qui includit timorem alicujus mali gravis imminentis, ut metus filii erga patrem, avum, aut curatorem, subditi erga superiorem, cet. Preces autem quantumvis importunæ non constituunt metum gravem, nisi ad illas adjiciantur minæ, indignatio, torvus aspectus, verbera, aut similia.

11. Quod autem de metu gravi dictum est; intelligi debet pariter de metu *respective* gravi, scilicet timore alicujus mali, quod etsi non commoveat virum constantem, tamen feminae, puero, aut seni, v. g. formidandum merito videtur, ut respectu ipsorum sit grave. Talis autem esse debet incussus ad finem extorquendi consensus, nam si metus sit alio fine incussus, non sufficit ad rescindendum contractum. Nec ad id sufficit metus ex justa causa incussus, cum in eo nulla injuria intercedat. Nec metus

levis, licet injustus in probabiliori sententia, quia non præsumitur consensisse ex metu, sed omnino sponte, qui solum metum levem passus, quem, cum facile potuerit, non rejecit. Sponsalia tamen, etiam ex levi metu inita rescindi possunt per judicis sententiam; quia, cum sint via ad nuptias, requirunt majorem libertatem.

12. *Quæst. 10.* An si interfuerit metus gravis; & injustus, dans causam contractui, res autem pervenerat ad alium bonæ fidæi possessorem; possit metum passus illam repetere, & ille teneatur restituere? R. affirm. cum Salm. Lugo, & aliis contra Layman, ex lege 14. §. de eo, quod metus causa; quia res ad illum transit cum vitio suo, adeoque cum obligatione revertendi ad priorem dominum, revocato ipsius consensu. Idque etiam si metus non fuerit ab illo tertio incussus. Nam ut habetur lege cit. *In hac actione non quæritur, utrum is, qui convenitur, an alius metum. Sufficit enim, hoc dicere, metum illatum.*

CAPUT VIII.

De promissione, & donatione.

13. *Quæst. 1.* An simplex promissio de re gravi, si acceptata sit, obliget sub mortali? Non est quæstio de promissione onerosa, in qua omne aeri imponitur, quæ pertinet ad alios contractus, sed de gratuita, qua res aliqua promittitur alteri, & iste acceptat. Nec du-

bium est promissionem aliquando ex accidenti posse graviter obligare; ut si promittas alteri dare mutuum, & ille promissionis tuæ confidens, aliunde sibi non prospiciat, & grave damnum patiatur. De simplici autem promissione secundum se spectata, S. Antoninus censuit, in re gravi graviter obligare; quia fidelitas promissa jus præbet ei, cui promittitur, ut ei res promissa tradatur. S. Antonino suffragantur Sanchez, Layman, & alii. Sunt, qui velint, totam obligationem promissionis pendere a mente promittentis, volentis sese obligare, vel nolentis. In dubio autem, an quis voluerit sibi imponere obligationem, vel an gravem, vel levem; probabilissimum censeo cum Lugo, non esse obligandum; nisi sub levi. Imo valde probabilis est eorum sententia, qui docent, simplicem promissionem ex se non nisi leviter obligare. Atque id videtur docuisse S. Th. 2. 2. q. 88. art. 3. ad 1. dicens, promissionem obligare tantum secundum honestatem, non autem secundum jus civile, id est, secundum justitiam, ut explicant Salmant. Et in lege *juris gentium* §. *si cum null.* ff. *de patris* dicitur nudam pactionem non parere obligationem. Et huc adhæret Concina, sentiens, raro esse obligationem ex justitia in simplici promissione.

14. Duo tamen notare oportet: 1. etiam in sententia docente, gravem esse obligationem promissionis, multo plus requiri ad materiam gravem, quam in furto; quia promissor agit de proprio, fur de alieno. 2. promissionem, etiam acceptatam non obligare, si res

promissa reddatur postea impossibilis, aut nociva, aut inutilis, aut illicita. Uno verbo: quoties supervenit mutatio notabilis quæ si prævisa fuisset, non fuisset facta promissio; quia hæc præsumitur fuisse mens promittentis. Constant ex D. Th. 2. 2. q. 110. art. 3. *Si vero non faciat, quod promisit tunc videtur infideliter agere per hoc quod animum mutat. Potest tamen excusari ex duobus; uno modo, si promisit id, quod manifeste est illicitum. . . Alio modo si sint mutatae conditiones personarum, & negotiorum.*

15. *Quæst. 2.* Quid, & quotuplex est donatio? R. est gratuita rei, aut juris concessio. Ut donatio valeat, debet esse spontanea, sicut & promissio, nam nec ignorans nec invitus *quisquam donat ex l. 10. Cod. de donat.* Debet etiam acceptari ab eo, cui donatur; cum sit pactio, requirens consensum plurium *ex lege 10. ff. de donat.* Dividitur in *realem*, quæ fit cum traditione doni, unde transfert dominium in donatarium; & in *verbalem*, quæ fit solis verbis, & solum dat jus ad rem. 2. in *pure liberalem*, & *perfectam*, quæ in donante nullam præsupponit obligationem, ne quidem gratitudinis; & in *remuneratoriam*, & *antidoralem*, quæ supponit obligationem gratitudinis ob collocata obsequia, aut beneficia. 3. in *donationem inter vivos*, qua quis vult, ut res, se vivo, sit propria donatarii; & *donationem mortis causa*, cum quis sic rem donat, ut nolit, rem esse donatarii, nisi post mortem suam.

16. *Quæst. 3.* Quinam sint inhabiles ad do-

nandum? 1. carentes usu rationis. 2. muti, & surdi nati, secus si tantum sint surdi, vel muti; vel licet utrumque, norint scribere. 3. Senes deliri, qui dicuntur his pueri; secus si sint iudicio vegeto. 4. pupilli, vel impuberes, nisi ad pias causas; donationes tamen eorum sunt validæ in foro conscientiæ, eo modo, quo postea dicemus de contractibus. 5. damnatus criminis capitalis. 6. qui præsumt Civitatibus, Universitatibus, Reipub. cet. non possunt facere donationes ex bonis communibus, nisi remuneratorias, aut in moderatas eleemosynas, uti & tutores, ac curatores.

17. *Quest. 4.* An ære alieno oppressi donare possint, & an ab illis possit accipi donum? R. negant omnes, posse quempiam liberaliter alteri donare ex eo, quod necessarium est ad solvenda justitiæ debita. Sed excusant multi a peccato eum, qui accipit donum a debitore, nisi induxerit ad donandum, proindeque redderit illum impotentem ad solvendum. Verior tamen, & communior sententia cum S. Antonino, Lugo, Soto, & Salmant. docet, donarium mala fide accipientem peccare contra justitiam, & teneri ad restituendum damnum, quod obveniat creditoribus. Est ratio autem impromptu, quia sicut donans peccat contra justitiam, si reddat se imparem solvendo, ut nemo dubitat; ita justitiam lædit accipiens, qui positive concurrat ad actionem donantis injuste cum damno ereditorum. Nota 1. ex jure positivo creditores infra annum a die scientiæ actionem habent contra recipientem titulo sive lucrati-

vo, sive oneroso, ad vindicandam rem scienter acceptam in ipsorum fraudem, nullo restituto pertio *l. quia debitores*, & aliis 2. nihil posse accipi titulo lucrativo per ultimam voluntatem a debitore in præjudicium creditorum. *L. quia autem ff. quæ in fraudem.*

18. *Quest. 3.* An valida sit donatio inter conjuges? R. ex jure Civili invalida est, adeoque potest ab altero conjugum revocare. *L. 5. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Potest tamen conjux retinere rem donatam, si donans sciat, & non contradicat. Semper tamen talis donatio juramento firmatur, ut docent Salmant. & alii: firmatur etiã morte donantis. Imo & ab initio validæ sunt donationes conjugum inter se modo sint remuneratoriæ, vel sint causa mortis; vel si uxor donet. ex. g. viro, ut munus aliquod, vel dignitatem obtineat.

19. *Quest. 6.* An & quomodo sit valida donatio Patris facta filio? R. licet. ex lege 2. *c. de inofficiosa donatione* irrita sit donatio facta filio, sub patria potestate manenti, potest esse valida variis de causis. 1. si firmetur juramento, vel morte patris. 2. si filius sit tantum naturalis, vel de fructibus peculii adventitii filio donet; modo non ædat legitimam aliorum filiorum hæreditatem. Quod si Pater officium emat filio, debet pretium computari in divisione cum fratribus. Secus autem, si gratis illud obtinuit, aut filio ob merita Patris donatum est.

20. *Quest. 7.* An donatio ante acceptationem pariat obligationem? R. neg. cum communi DD. sententia, cum nequeat ulla contrahi

obligatio a contrahentibus absque illorum consensu, adeoque possit ab illis revocari. Et quamvis aliquorum ferat opinio, donationem ad pias causas ante acceptationem omnem valere, nec revocari posse; probabilius tamen id alii negant cum acceptatio ipso naturæ jure requiratur. Verum si donatio immediate sit facta Deo, v. g. *promitto Deo, dare tali Ecclesie*: donatio, non secus ac votum, valida est ut notat Sanchez cum aliis: Qui notant etiam, donationem factam præsentem, & tacenti, censi ab eo acceptatam. Sæpe etiam fieri potest ut quod uni promittitur, ab altero acceptetur, v. g. a parentibus pro filio, a tutore pro pupillo, a curatore pro minore, a Domino pro servo, a Monacho; aut Clerico pro monasterio suo, vel Ecclesia.

21. *Quest. 8.* Utrum ante acceptationem revocari possit donatio, juramento firmata? Negant Layman; & Covarruv.; eo quod jusjurandum, quandoquidem potest sine peccato, servari. debeat. Alii tamen communiter affirmant; nam juramentum sequitur naturam actus, scilicet donationis, quæ revocabilis est, donec acceptetur ex lege finali c. de non pecc.

Donatio facta absenti per nuntium, potest revocari, donec coram nuntio acceptetur; si vero fiat per litteras, donec perveniant litteræ, vel nuntius acceptationis. Si is, qui donat alteri, moriatur ante istius acceptationem, probabilius est non valere donationem; cum voluntas donantis nequeat conjungi cum donatarii consensu, ad contractum necessario.

22. Demum notanda sunt sequentia. 1. mortuo donatario ante acceptationem, hæredes ejus nequeunt pro eo acceptare, nisi aliter præsumatur de mente donatoris. 2. per donationem verbalem non acquiritur jus in re ante traditionem, sed solum jus ad rem; vix enim differt a promissione. 3. donatio, aut remissio debitorum, superans summam 500. solidorum (quæ hodie valet summam 100. vel secundum alios 800. aureorum Italicorum) non valet quoad hunc excessum; sed lege ita statvente ob commune bonum, potest a donatore repeti. L. 36. ced. de donat. Excipitur a multis donatio ad pias causas, aut si juramentum firmetur, vel fiat in remunerationem beneficiorum. Idem dicendum est de donatione inter vivos omnium omnino bonorum, quæ improbat a l. 61. ff. de verb. obligat.

23. 4. Si donationi modus apponatur tacite, vel expresse sine ulla obligatione, valet donatio, etsi finis non sequatur: secus vero si obligationem intendat, nec velit aliter donare. Hinc si quis munus dedit puellæ, ut ejus consensum ad malum extorqueret, etsi illa repugnet consensui, valet donatio, nisi ille sub hac conditione expressa dedisset; quia præsumitur largitio liberalis ad eam alliciendam. 5. non valet donatio ob causam præteritam, vel præsentem, quæ vere non est, cum sit error in substantia. Unde qui metiuntur se pauperes, cum re ipsa non sint, debent aliis pauperibus elemosynam restituere. Aliud est, si error versetur circa causam minus præcipuam, ut v. g. si pauperes simulent sanctitatem ad hominum misericordiam provocandam.

24. *Quæst. 9.* Quibus casibus donatio potest revocari? R. 1. donatio inter vivos tribus de causis revocari potest. 1. ob ingratitude donatarii, qui graves injurias inferat donanti, vel gravi ipsum damno afficiat, *L. ult. cod. de revocat. donat.* Sed ante judicis sententiam nulla est obligatio donationem restituendi; post eam vero etiam fructus perceptos post litis contestationem. Ab hæredibus non potest donatio revocari ob eam causam, si donator eam scivit, & tacuit; potest autem, si ipse ignoravit. Locum vero non habet revocatio in donationibus factis Ecclesiæ ob ingratitude Prælati, vel Clerici; cum Deo præcipue facta sit in bonum animæ testatoris. Secunda causa est ob prolem susceptam post factam donationem *L. 8. cod. de revoc. donat.* quia in facta donatione leges subintelligunt tacitam conditionem: *nisi nascantur mihi liberi.* Unde si donatio facta sit extraneo, ex toto potest revocari; si facta sit alicui ascendentium, ut patri, vel avo, aut causis piis, revocari potest quantum opus est, ut filii legitima fruatur hæreditate. 3. causa est, si donatio fuit *inofficiosa*, id est, contra officium paternæ pietatis in filios; cum isti privantur parte hæreditatis legitima, quæ secundum leges ipsis debetur *l. 1. Cod. de inoff. donat.*

25. R. 2. Donatio facta mortis causa tribus etiam de causis potest revocari. 1. si donatorem pœniteat donationis. 2. si dedit ratione alicujus periculi impendentis, ex quo metui mortem; superato enim periculo, censetur tacite revocata donatio, ut si quis donet instante morte, vel

in gravi prælio. 3. si donatarius moriatur ante donationem, ipso jure revocata est, ut accidit in testamentis, ac legatis. Quod si donator promiserit, se non revocaturum, censetur donatio inter vivos, quæ transit ad hæredes. In dubio autem utrum donatio sit inter vivos, an mortis causa; censenda est inter vivos, & irrevocabilis.

26. Animadvertunt autem DD. 1. donationem mortis causa fieri debere in præsentem ex *l. cit.* Nec valet in absentem sine nuntio ad hoc destinato, vel epistola; licet valeat ut fidei commissum, si fuerint adhibiti testes. 2. donare valide possunt ii, qui possunt testari; filii autem familias quamvis testari nequeant, donare possunt, consentiente Patre; imo sine hujus consensu donare possunt ex bonis castrensibus, & probabiliter etiam de adventitiis: quorum administrationem, & usum habent a Patre concessum. Atque hoc modo valet etiam donatio minoris absque consensu sui Curatoris. Contra vero invalida est donatio usurarii, nisi prius usuris satisfecerit, vel cautionem præstiterit, nisi ad causas pias; nec valide donat qui a natura surdus est simul, & mutus; secus si aut surdus sit tantum, aut mutus, aut utrumque patiat ex casu aliquo superveniente.

CAPUT III.

De Commodato, precario, & deposito.

27. *Quæst. 1.* Quid est commodatum? R. est contractus, quo res aliena quoad solum u-